

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата економічних наук, доцент, доцента кафедри менеджменту

Наталії Валеріївни БУГАС

на дисертаційну роботу Швецова Владіслава Анатолійовича на тему:

**«Трансформація бізнес-моделей суб'єктів господарювання в умовах
цифровізації економіки України»,**

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії

за спеціальністю 076 – Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

галузі знань 07 Управління та адміністрування

Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується масштабними процесами цифрової трансформації, що охоплюють практично всі сфери економічної діяльності. Цифровізація перестала бути лише технологічним трендом і перетворилася на один із ключових факторів формування конкурентоспроможності підприємств, забезпечення їх адаптивності до змін зовнішнього середовища та створення нових моделей ведення бізнесу. Використання цифрових платформ, технологій штучного інтелекту, великих даних, хмарних сервісів, Інтернету речей, цифрових двійників, автоматизованих виробничих систем та платформної взаємодії змінює механізми створення цінності, організації виробничих процесів, логістики, маркетингу, управління клієнтським досвідом та стратегічного розвитку підприємств.

Для України актуальність зазначеної проблематики суттєво посилюється впливом повномасштабної війни, яка докорінно змінила умови функціонування національної економіки. Руйнування виробничої інфраструктури, порушення логістичних ланцюгів, релокація підприємств, дефіцит трудових ресурсів, високий рівень безпекових ризиків та необхідність інтеграції до європейського економічного простору обумовлюють потребу у формуванні принципово нових підходів до організації бізнесу. За таких умов саме цифровізація виступає базовим інструментом забезпечення безперервності діяльності підприємств,

підвищення їх операційної стійкості та формування довгострокових конкурентних переваг.

Особливого значення ця проблематика набуває для суб'єктів господарювання з виробництва одягу, діяльність яких характеризується високою залежністю від глобальних ланцюгів постачання, швидкою зміною споживчих уподобань, високою конкуренцією, сезонністю виробництва та необхідністю постійного оновлення продукції. Традиційні бізнес-моделі функціонування швейних підприємств дедалі більше втрачають ефективність, поступаючись місцем цифровим моделям, заснованим на інтеграції виробництва, логістики, маркетингу, платформної взаємодії та цифрових сервісів.

Незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених цифровій економіці, цифровій трансформації підприємств, Industry 4.0 та цифровим бізнес-моделям, питання комплексної трансформації бізнес-моделей суб'єктів господарювання з виробництва одягу з урахуванням регіональних особливостей, рівня цифрової зрілості, безпекових викликів та умов воєнної економіки залишаються недостатньо розробленими. У більшості наукових досліджень увага зосереджується переважно на окремих технологічних рішеннях, тоді як комплексний підхід до поєднання цифровізації, регіонального розвитку, стратегічного управління, трансформації бізнес-процесів та адаптації бізнес-моделей практично відсутній.

У цьому контексті дисертаційне дослідження Швецова В.А. є своєчасним, актуальним та має вагоме теоретичне і практичне значення. Його результати спрямовані на формування сучасного методичного забезпечення трансформації бізнес-моделей підприємств швейної галузі, розроблення інструментарію оцінювання середовища їх функціонування, визначення стратегічних напрямів цифрової трансформації та створення дорожньої карти переходу підприємств до функціонування в умовах цифрової економіки.

Безумовною перевагою роботи є те, що автор розглядає цифровізацію не лише як процес впровадження інформаційних технологій, а як системний фактор стратегічної трансформації бізнес-моделей, який визначає нові підходи

до створення вартості, організації взаємодії зі стейкхолдерами, формування клієнтського досвіду та забезпечення довгострокової стійкості підприємств.

Отже, обрана тема дисертаційної роботи є надзвичайно актуальною, відповідає сучасним тенденціям розвитку цифрової економіки, державним пріоритетам цифрової трансформації України та потребам післявоєнного відновлення національної економіки.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до основних напрямів розвитку економічної науки, державної політики цифрової трансформації та наукових досліджень Київського національного університету технологій та дизайну. Тематика дисертації узгоджується з пріоритетними напрямками розвитку цифрової економіки України, Національною економічною стратегією України до 2030 року, Концепцією розвитку цифрової економіки та суспільства України, Стратегією цифрової трансформації держави, а також цілями післявоєнного відновлення економіки та інтеграції України до європейського економічного простору.

Положення дисертації відповідають сучасним міжнародним тенденціям розвитку концепцій Industry 4.0, Industry 5.0, цифрових платформ, циркулярної економіки, ESG-трансформації та сталого розвитку, що свідчить про високий рівень інтегрованості виконаного дослідження у сучасний науковий простір. Таким чином, дисертаційна робота має чіткий зв'язок із державними програмами цифрового розвитку, науковими дослідженнями університету та сучасними міжнародними науковими тенденціями.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, є достатньо аргументованими, логічно взаємопов'язаними та належним чином обґрунтованими.

Достовірність результатів дослідження забезпечується використанням сучасної методології наукового пізнання, системного, процесного,

структурного, функціонального та стратегічного підходів до дослідження трансформації бізнес-моделей підприємств в умовах цифровізації економіки.

Особливу увагу заслуговує запропонований автором інтегральний підхід до оцінювання середовища формування бізнес-моделей підприємств швейної галузі, який поєднує структурно-економічні, цифрові та безпекові параметри розвитку регіонів України. Такий підхід забезпечує комплексність аналізу та дозволяє враховувати сучасні виклики функціонування підприємств в умовах воєнної економіки. Достовірність отриманих результатів підтверджується використанням офіційної статистичної інформації Державної служби статистики України, матеріалів міжнародних організацій, законодавчих і нормативно-правових актів, результатів міжнародних досліджень, наукових публікацій вітчизняних і зарубіжних учених, а також апробацією результатів на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Практична апробація запропонованих методичних положень, стратегічних рекомендацій та дорожньої карти цифрової трансформації підтверджує можливість їх використання підприємствами швейної галузі України при розробленні стратегій цифрової трансформації, виборі бізнес-моделей та підвищенні рівня цифрової зрілості.

У цілому рівень обґрунтованості та достовірності основних положень дисертації є достатнім і відповідає вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Структура і зміст дисертаційної роботи. Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота характеризується логічною, цілісною та методологічно виваженою структурою, яка повністю підпорядкована досягненню поставленої мети та реалізації визначених завдань дослідження. Побудова дисертації відображає системний підхід автора до вивчення процесів трансформації бізнес-моделей суб'єктів господарювання з виробництва одягу в умовах цифровізації економіки України та забезпечує послідовне розкриття теоретичних, методичних і прикладних аспектів досліджуваної проблематики.

Архітектура дисертаційної роботи сформована відповідно до сучасної логіки виконання наукових досліджень економічного профілю та забезпечує органічний взаємозв'язок між окремими структурними елементами. Кожний наступний розділ логічно продовжує попередній, розширюючи дослідження від концептуально-теоретичних положень до методичних розробок, аналітичних узагальнень та практичних рекомендацій щодо цифрової трансформації бізнес-моделей підприємств швейної галузі.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Така структура повною мірою відповідає вимогам до дисертаційних досліджень на здобуття ступеня доктора філософії та забезпечує комплексне розкриття обраної тематики.

У вступі належним чином обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено його мету, завдання, об'єкт, предмет, сформульовано наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, охарактеризовано методологічну основу роботи, наведено інформацію щодо апробації результатів дослідження, публікацій здобувача та особистого внеску автора. Усі структурні елементи вступу відповідають чинним вимогам до оформлення дисертаційних досліджень та достатньо повно характеризують науковий зміст роботи.

У першому розділі здійснено ґрунтовний аналіз теоретичних засад цифрової економіки, цифрової трансформації бізнес-моделей, розвитку Industry 4.0 та сучасних цифрових технологій. Проведений бібліометричний аналіз дозволив систематизувати сучасні напрями наукових досліджень і визначити існуючі наукові прогалини, що стали підґрунтям для подальших авторських розробок.

Другий розділ присвячено розробленню методичного забезпечення оцінювання середовища формування бізнес-моделей підприємств швейної галузі. Автором сформовано систему структурно-економічних, цифрових та безпекових показників, запропоновано інтегральний підхід до оцінювання середовища, здійснено типологізацію регіонів України та визначено стратегічні групи регіонального розвитку.

Особливої уваги заслуговує третій розділ дисертації, який має виражений прикладний характер. Автором розроблено матрицю вибору бізнес-моделей залежно від типу регіонального середовища, сформовано трансформаційні траєкторії восьми сучасних бізнес-моделей підприємств швейної галузі, систематизовано стейкхолдерів цифрової трансформації, визначено цільові аудиторії цифрової взаємодії. Практичну спрямованість роботи підсилює розроблена дорожня карта цифрової трансформації бізнес-моделей підприємств швейної галузі, побудована за трьома часовими горизонтами (короткостроковим, середньостроковим і довгостроковим), що забезпечує поетапний перехід підприємств до цифрової моделі функціонування із врахуванням особливостей воєнної економіки України, необхідності підвищення операційної стійкості, цифрової адаптивності та інтеграції до європейських цифрових екосистем. Саме цей розділ найбільшою мірою відображає авторський внесок здобувача у розвиток наукової проблематики.

Висновки до розділів і загальні висновки є логічним підсумком проведеного дослідження, відображають основні результати роботи та повністю відповідають поставленій меті і завданням дослідження.

Структура роботи відзначається високим рівнем внутрішньої узгодженості та відповідає сучасним вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Між метою, завданнями, предметом дослідження, застосованими методами, отриманими результатами, сформульованими положеннями наукової новизни та висновками простежується чіткий логічний взаємозв'язок. Автором послідовно реалізовано принцип переходу від теоретичного осмислення проблематики до розроблення методичного інструментарію та його практичного застосування для вирішення актуальних завдань розвитку підприємств швейної галузі.

Повнота відображення наукових положень дисертаційної роботи в опублікованих працях

Основні результати дисертаційного дослідження достатньою мірою апробовані та висвітлені у 16 наукових роботах, з них 6 статей у наукових фахових виданнях України, 10 публікацій – у матеріалах міжнародних та

всеукраїнських науково-практичних конференцій. Опубліковані праці відображають ключові положення дисертації, її теоретичні засади, методичні розробки та практичні рекомендації.

Тематика наукових публікацій охоплює всі основні напрями проведеного дослідження, зокрема теоретичні засади цифрової трансформації бізнес-моделей, розвиток цифрової економіки, оцінювання цифрової зрілості підприємств, формування методичних підходів до вибору бізнес-моделей, особливості функціонування підприємств швейної галузі в умовах цифровізації та воєнних викликів, а також питання стратегічного управління цифровою трансформацією суб'єктів господарювання.

Результати дослідження пройшли належну апробацію на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, що підтверджує їх актуальність, практичну значущість та відповідність сучасному рівню розвитку економічної науки. Аналіз змісту наукових праць засвідчує, що опубліковані матеріали повністю відображають основні результати дисертаційної роботи, не дублюють один одного, логічно доповнюють окремі аспекти дослідження та формують цілісне уявлення про авторську концепцію трансформації бізнес-моделей суб'єктів господарювання в умовах цифровізації економіки України.

Обсяг та якість наукових публікацій відповідають вимогам п. 8,9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44).

Наукова новизна одержаних результатів

Дисертаційна робота є завершеним самостійним науковим дослідженням, у якому вирішено актуальне наукове завдання, що полягає у розвитку теоретико-методичних та практичних засад трансформації бізнес-моделей суб'єктів господарювання з виробництва одягу в умовах цифровізації економіки України.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у формуванні комплексного наукового підходу до цифрової трансформації бізнес-моделей

підприємств швейної галузі, який поєднує положення цифрової економіки, стратегічного управління, бізнес-моделювання та регіонального розвитку з урахуванням безпекових викликів воєнного періоду.

Позитивної оцінки заслуговує те, що автором досліджено проблему не фрагментарно, а системно, шляхом інтеграції оцінювання цифрової зрілості підприємств, характеристик регіонального бізнес-середовища, безпекових чинників, сучасних цифрових технологій та особливостей функціонування різних бізнес-моделей у єдину концептуальну систему формування управлінських рішень.

Вагомим науковим результатом є запропонований науково-методичний підхід до оцінювання середовища формування бізнес-моделей суб'єктів господарювання з виробництва одягу, що базується на інтеграції структурно-економічних, цифрових і безпекових показників та забезпечує комплексну діагностику умов цифрової трансформації підприємств.

Наукову цінність дисертаційної роботи також становлять удосконалення підходів до вибору бізнес-моделей і методичного інструментарію їх оцінювання, а також подальший розвиток методичних положень щодо формування стратегій цифрової трансформації підприємств швейної галузі на основі матриці вибору бізнес-моделей та розробленої дорожньої карти цифрової трансформації.

Важливим здобутком автора є розроблення трансформаційних траєкторій для основних бізнес-моделей підприємств швейної галузі, систематизація ролей ключових стейкхолдерів цифрової трансформації та формування практичних рекомендацій щодо інтеграції сучасних цифрових технологій у бізнес-процеси підприємств в умовах цифровізації економіки та воєнних викликів.

Отримані результати характеризуються належним рівнем наукової обґрунтованості, внутрішньою логічною узгодженістю та мають істотне теоретичне і практичне значення для подальшого розвитку теорії підприємництва, цифрової економіки, стратегічного управління та практики функціонування суб'єктів господарювання з виробництва одягу.

Оцінка особистого внеску здобувача

Особистий внесок здобувача у виконане дисертаційне дослідження є вагомим, самостійним та достатнім для присудження наукового ступеня доктора філософії. Аналіз змісту дисертації, опублікованих наукових праць та отриманих результатів свідчить, що автором особисто виконано повний цикл наукового дослідження – від постановки наукової проблеми та формування концепції дослідження до розроблення методичного інструментарію, проведення аналітичних розрахунків, формування практичних рекомендацій і обґрунтування напрямів цифрової трансформації бізнес-моделей суб'єктів господарювання з виробництва одягу.

Високий рівень особистого внеску здобувача підтверджується комплексністю проведених досліджень, що охоплюють теоретичні, методичні та прикладні аспекти трансформації бізнес-моделей в умовах цифровізації економіки України та воєнних викликів. Автором систематизовано сучасні наукові підходи до розвитку цифрової економіки, проведено бібліометричний аналіз наукових публікацій, узагальнено міжнародний досвід цифрової трансформації бізнесу та визначено напрями його адаптації до специфіки функціонування підприємств швейної галузі України.

Особливо слід відзначити значний обсяг власних аналітичних досліджень, виконаних автором. Самостійно сформовано систему структурно-економічних, цифрових та безпекових показників оцінювання середовища формування бізнес-моделей підприємств швейної галузі, розроблено інтегральний показник оцінювання регіонального середовища, здійснено типологізацію регіонів України за рівнем сприятливості розвитку бізнес-моделей та проведено комплексну діагностику їх цифрової зрілості в умовах воєнної економіки.

Безпосереднім результатом авторської наукової роботи стало удосконалення методичного підходу до оцінювання середовища функціонування суб'єктів господарювання з виробництва одягу, який поєднує структурно-економічні, цифрові та безпекові характеристики розвитку регіонів. Саме автором запропоновано алгоритм інтегрального оцінювання, здійснено

відповідні розрахунки, інтерпретовано отримані результати та сформовано практичні висновки щодо вибору найбільш доцільних бізнес-моделей залежно від рівня цифрової зрілості та безпекового середовища.

Важливою складовою особистого внеску здобувача є розроблення авторської матриці вибору бізнес-моделей підприємств швейної галузі, яка враховує поєднання цифрових можливостей, регіональних особливостей та воєнних ризиків. Запропонована матриця є результатом самостійного наукового узагальнення значного масиву статистичної, аналітичної та нормативної інформації і має завершений прикладний характер.

Окремої позитивної оцінки заслуговує сформована автором дорожня карта цифрової трансформації бізнес-моделей суб'єктів господарювання з виробництва одягу. Її зміст свідчить про високий рівень самостійності проведених досліджень, оскільки запропонована модель охоплює всі ключові бізнес-процеси підприємства – від стратегічного планування, проєктування продукції та організації виробництва до маркетингу, продажів, логістики, взаємодії зі стейкхолдерами та впровадження принципів циркулярної економіки.

Значний особистий внесок автора простежується також у розробленні трансформаційних траєкторій для восьми бізнес-моделей суб'єктів господарювання з виробництва одягу, визначенні складу внутрішніх, зовнішніх та глобальних стейкхолдерів цифрової трансформації, формуванні системи їх взаємодії та розробленні рекомендацій щодо поетапної цифровізації підприємств залежно від стратегічних цілей розвитку.

Наукові результати дослідження характеризуються внутрішньою логічною завершеністю, взаємопов'язаністю та послідовністю. Кожний наступний етап дослідження логічно впливає з попереднього, а сформульовані наукові положення підтверджуються результатами проведених аналітичних досліджень, статистичних розрахунків та авторських узагальнень.

Аналіз дисертаційної роботи не дає підстав сумніватися у самостійності виконання дослідження. Основні положення, висновки, методичні розробки, моделі, класифікації, матриці, дорожня карта цифрової трансформації,

рекомендації щодо впровадження цифрових технологій у діяльність суб'єктів господарювання з виробництва одягу є результатом особистої наукової праці здобувача та становлять його індивідуальний внесок у розвиток теорії і практики цифрової трансформації бізнес-моделей підприємств.

Таким чином, зміст дисертаційної роботи, рівень виконаних досліджень, наукова новизна отриманих результатів та їх практична спрямованість свідчать про вагомий особистий внесок здобувача у вирішення актуальної наукової проблеми трансформації бізнес-моделей суб'єктів господарювання в умовах цифровізації економіки України. Представлені результати є самостійними, науково обґрунтованими та повною мірою відповідають вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Найбільш вагомий науковий результат дисертаційного дослідження

Наукові результати дисертаційного дослідження є логічно взаємопов'язаними, достатньо аргументованими та характеризуються високим рівнем теоретичної й практичної значущості. Найбільш вагомими результатами, що визначають наукову новизну роботи, є такі.

у перше:

- запропоновано науково-методичний підхід до оцінювання середовища формування бізнес-моделей суб'єктів господарювання з виробництва одягу в умовах цифровізації економіки, який базується на інтеграції структурно-економічних, цифрових та безпекових показників відповідно до загальних і специфічних вимог оцінювання бізнес-середовища та поєднує інструментарій нормування стимуляторів і дестимуляторів, інтегрального агрегування, динамічного коригування структурно-економічної складової відповідно до темпів цифровізації й статистичного узгодження показників на основі співвідношення стандартних відхилень. Наукова цінність запропонованого підходу полягає у можливості здійснення комплексної діагностики середовища функціонування підприємств, оцінювання рівня сприятливості умов для трансформації бізнес-моделей та обґрунтування стратегічних напрямів розвитку суб'єктів господарювання в умовах цифрової економіки та воєнних викликів.

удосконалено:

- підхід до визначення факторів вибору бізнес-моделі суб'єктів господарювання з виробництва одягу в умовах цифровізації економіки, який, на відміну від існуючих наукових підходів, передбачає інтеграцію внутрішніх, зовнішніх та ринкових факторів цифровізації з урахуванням рівня цифрової зрілості підприємства, специфіки ринкового середовища та впливу сучасних технологічних трендів на процес трансформації бізнесу. Це забезпечує можливість комплексного оцінювання передумов формування цифрово орієнтованих бізнес-моделей та обґрунтування стратегічних напрямів розвитку підприємств.

- методичний інструментарій оцінювання бізнес-моделей суб'єктів господарювання з виробництва одягу, який ґрунтується на інтеграції фінансових, стратегічних, клієнтських, цифрово-технологічних, прогностичних та експертних методів оцінювання з урахуванням рівня цифрової зрілості підприємства, специфіки виробничих процесів і динаміки споживчого попиту. Це дозволяє більш обґрунтовано здійснювати вибір цільової бізнес-моделі та визначати стратегічні напрями її трансформації відповідно до вимог цифрової економіки.

- систему показників оцінювання середовища формування бізнес-моделей суб'єктів господарювання з виробництва одягу, яка поєднує структурно-економічні, цифрові та безпекові індикатори з урахуванням регіональних диспропорцій, міграційних процесів, рівня цифровізації бізнесу та воєнних ризиків. Запропонована система забезпечує комплексне оцінювання умов цифрової трансформації підприємств, дозволяє визначати перспективні напрями їх розвитку та формує методичне підґрунтя для прийняття стратегічних управлінських рішень.

набули подальшого розвитку:

- методичні засади формування стратегій трансформації бізнес-моделей суб'єктів господарювання з виробництва одягу в умовах цифровізації економіки шляхом розроблення матриці вибору бізнес-моделей залежно від рівня сприятливості бізнес-середовища, цифрової зрілості регіонів та

безпекових умов функціонування. Запропонований підхід дозволяє визначати пріоритетні напрями цифрової трансформації, адаптувати бізнес-процеси до воєнних ризиків та забезпечувати підвищення стійкості підприємств у межах цифрової економіки.

- практичні засади трансформації бізнес-моделей суб'єктів господарювання з виробництва одягу в умовах цифровізації економіки шляхом розроблення дорожньої карти цифрової трансформації, що передбачає поетапну інтеграцію цифрових технологій у бізнес-процеси відповідно до специфіки бізнес-моделі, складу стейкхолдерів, рівня цифрової зрілості та умов воєнного середовища. Практична цінність запропонованої дорожньої карти полягає у забезпеченні підвищення адаптивності, прозорості, клієнтоорієнтованості та стійкості підприємств, а також створенні передумов для їх інтеграції у глобальні цифрові екосистеми.

Наукове та практичне значення результатів дослідження

Наукове значення дисертаційної роботи полягає у розвитку теоретико-методичних засад трансформації бізнес-моделей суб'єктів господарювання в умовах цифровізації економіки України та поглибленні сучасних наукових уявлень щодо механізмів адаптації підприємств до функціонування в цифровому середовищі в умовах воєнних викликів і післявоєнного відновлення.

У роботі сформовано цілісну концепцію трансформації бізнес-моделей підприємств швейної галузі, яка поєднує сучасні цифрові технології, регіональні особливості розвитку, безпекові чинники та стратегічні напрями цифрової трансформації. На відміну від існуючих наукових підходів, автор розглядає цифровізацію не лише як процес автоматизації окремих функціональних напрямів діяльності підприємства, а як комплексну трансформацію архітектури бізнес-моделі, що охоплює механізми створення цінності, організацію виробничих процесів, управління взаємодією зі стейкхолдерами, цифровими платформами та кінцевими споживачами.

Вагоме наукове значення мають запропоновані автором методичні положення щодо оцінювання середовища формування бізнес-моделей суб'єктів господарювання, які базуються на інтеграції структурно-економічних,

цифрових та безпекових показників розвитку регіонів України. Розроблений інтегральний показник дозволяє комплексно оцінювати рівень сприятливості середовища для цифрової трансформації підприємств, визначати особливості регіональної диференціації та формувати науково обгрунтовані рекомендації щодо вибору найбільш доцільних бізнес-моделей залежно від рівня цифрової зрілості регіону, логістичних можливостей та інтенсивності воєнних ризиків.

Суттєву наукову цінність становить удосконалення методичного інструментарію оцінювання бізнес-моделей підприємств шляхом інтеграції фінансових, стратегічних, клієнтських, цифрово-технологічних, прогностичних та експертних методів оцінювання. Такий підхід дозволяє враховувати специфіку функціонування підприємств швейної галузі, рівень цифрової зрілості бізнес-процесів та сучасні тенденції розвитку цифрової економіки.

Науково значущими є також сформовані автором диференційовані трансформаційні траєкторії розвитку восьми бізнес-моделей суб'єктів господарювання з виробництва одягу, які охоплюють традиційні (експорт, локальне виробництво, аутсорсинг, B2B), інноваційні (D2C, виробництво на вимогу, індивідуальний пошив) та циркулярні бізнес-моделі. Запропоновані підходи ґрунтуються на сучасних цифрових технологіях, зокрема ERP-, CRM-, PLM-, CAD/CAM-системах, технологіях Big Data, штучного інтелекту, цифрових платформах, RFID, Digital Product Passport, AR/VR-рішеннях та цифрових екосистемах.

Практичне значення результатів дослідження полягає у високому рівні їх прикладної спрямованості та можливості безпосереднього використання суб'єктами господарювання швейної галузі України.

Практичну цінність мають розроблені автором:

- науково-методичний підхід до оцінювання середовища формування бізнес-моделей підприємств;
- інтегральний показник оцінювання цифрової, економічної та безпекової складових розвитку регіонів;
- матриця вибору бізнес-моделей залежно від типу регіонального середовища;

- система трансформаційних траєкторій цифровізації бізнес-моделей;
- система взаємодії внутрішніх, зовнішніх та глобальних стейкхолдерів;
- дорожня карта цифрової трансформації підприємств швейної галузі, побудована за коротко-, середньо- та довгостроковими горизонтами розвитку;
- практичні рекомендації щодо впровадження цифрових технологій у виробничі, логістичні, маркетингові та управлінські процеси.

Запропоновані в дисертації рекомендації можуть бути використані підприємствами легкої промисловості при формуванні стратегій цифрової трансформації, органами державної влади та місцевого самоврядування під час розроблення регіональних програм цифрового розвитку підприємництва, а також у діяльності закладів вищої освіти, при підготовці фахівців зі спеціальностей економічного та управлінського спрямування.

Загалом отримані результати характеризуються високим рівнем практичної значущості, достатнім рівнем апробації та можуть бути використані як у науковій, так і у практичній діяльності.

Відсутність порушень академічної доброчесності

Аналіз змісту дисертаційної роботи, автореферованих результатів дослідження, опублікованих наукових праць автора та сформульованих наукових положень дає підстави стверджувати, що дисертація виконана самостійно, характеризується належним рівнем академічної культури та відповідає принципам академічної доброчесності.

У роботі забезпечено належний рівень наукового цитування, використання положень інших авторів здійснюється із відповідними посиланнями на першоджерела, що відповідає вимогам академічної етики та чинним нормативним документам щодо підготовки дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Автором чітко виокремлено власні наукові результати, що дозволяє однозначно ідентифікувати особистий внесок здобувача у розвиток досліджуваної проблематики.

Ознак академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації результатів дослідження або інших порушень принципів академічної доброчесності у дисертаційній роботі не виявлено.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації

Попри беззаперечну наукову цінність дисертаційної роботи, її комплексний характер та високий рівень виконання, окремі положення дослідження можуть бути предметом наукової дискусії.

1. У дисертації розроблено комплексну дорожню карту цифрової трансформації бізнес-моделей підприємств швейної галузі, однак доцільним було б доповнити її економічним обґрунтуванням вартості реалізації запропонованих цифрових заходів та оцінкою очікуваного економічного ефекту від впровадження окремих технологічних рішень залежно від масштабу підприємства.

2. Запропонований інтегральний підхід до оцінювання середовища формування бізнес-моделей є методично обґрунтованим, проте дискусійним залишається питання визначення вагових коефіцієнтів окремих груп показників. Доцільним могло б бути проведення порівняльної апробації різних методів визначення ваг (експертного, ентропійного або АНР-аналізу) для підтвердження стійкості отриманих результатів.

3. Автором приділено значну увагу цифровій трансформації підприємств швейної галузі в умовах воєнної економіки, однак перспективним напрямом подальших досліджень може стати розроблення сценаріїв післявоєнної інтеграції українських виробників до європейських цифрових виробничих екосистем з урахуванням вимог Digital Product Passport, ESG-звітності та регламентів Європейського Союзу щодо циркулярної економіки.

4. Запропонована система трансформації бізнес-моделей охоплює широкий спектр сучасних цифрових технологій, проте окремої уваги заслуговує питання кількісного оцінювання рівня цифрової зрілості підприємств. Розроблення відповідної шкали цифрової зрілості могло б посилити прикладну цінність запропонованого методичного інструментарію.

5. У роботі детально досліджено цифрові аспекти трансформації бізнес-моделей, однак більшої уваги, на думку рецензента, заслуговують питання управління людським капіталом, розвитку цифрових компетентностей персоналу та оцінювання організаційної готовності підприємств до впровадження сучасних цифрових технологій.

Наведені зауваження мають переважно рекомендаційний та дискусійний характер, не знижують наукової цінності дисертаційної роботи, не впливають на достовірність отриманих результатів і можуть бути використані автором у подальших наукових дослідженнях.

Загальні висновки

Дисертаційна робота «Трансформація бізнес-моделей суб'єктів господарювання в умовах цифровізації економіки України» є завершеним, самостійно виконаним науковим дослідженням, у якому отримано нові науково обґрунтовані результати, що мають істотне значення для розвитку теорії та практики підприємництва, цифрової економіки та стратегічного управління бізнес-моделями.

Зміст дисертаційної роботи, якість проведеного дослідження, рівень наукової аргументації та здатність здобувача до самостійного розв'язання складних наукових завдань свідчать про високий рівень його наукової підготовки. Дисертант продемонстрував ґрунтовне володіння сучасним методологічним інструментарієм економічних досліджень, уміння комплексно аналізувати процеси цифрової трансформації бізнес-моделей, логічно обґрунтовувати авторські наукові положення, формулювати аргументовані висновки та розробляти практичні рекомендації, що мають наукову й прикладну цінність для розвитку суб'єктів господарювання з виробництва одягу в умовах цифровізації економіки України.

За актуальністю теми, рівнем наукової новизни, обґрунтованістю теоретичних положень, практичною цінністю отриманих результатів та їх відповідністю вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії дисертаційна робота «Трансформація бізнес-моделей суб'єктів господарювання в умовах цифровізації економіки України» відповідає вимогам

Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

Рецензент:

кандидат економічних наук, доцент

доцент кафедри менеджменту

Київського національного університету

технологій та дизайну

Наталія БУГАС

